

ॐ

નિરંજન કૃત.

જ્ઞાતિના

મંથી પટેલોનું પોગળ.

યાને

સાચી સલાહ કે સુચના.

પ્રકાશક.

જ્ઞાતિ સેવક.

સુજ્ઞ જ્ઞાતિજીવ્યોને સવિનય ભેટ

૧૯૮૦

પ્રત ૧૦૦

માગશર વદ ૫.

રશાસન પ્રિ. પ્રેસમાં શા. કેશવલાલ દલસુખભાઈએ છાપ્યું.
કે. કાળુપુર ટંકશાળ—અમદાવાદ.

અમુદય.

વિનંતિ

ગુજરાતી કોપીસર્કટ સંગ્રહ

ભાઈઓ.

આપની સેવામાં સાદર સમર્પણ કરેલો કાવ્ય સંગ્રહ કોષ વ્યક્તિગત અગર સમૂહ પ્રત્યેની રોષની લાગણીથી પ્રેરાઈને લખ તથા પ્રસિદ્ધ થયો નથી માટે કોષ શબ્દોનો ઉપયોગ કદાપિ કડક ન હુમ પડે તો ગુરુએ થવા પહેલાં જાતિ દોષ જોઈ સુધારી લેખકનો શ્ર સંકળ કરવા પ્રાર્થના છે.

લખવા તથા છપાવવાને ધણો થોડો વખત હોવાને લીધે ભુલ- ભ્રુક સુધારી વાંચવા કૃપા કરશે.

દરેક કાવ્ય ગઝલના રાહમાં ગાવું એજ

જ્ઞાતિ સેવક

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાયિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૧૧૮-૮- વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ ત્રપંચ પદ્યોનું મોડુ

વિષય ૨ : ૧

જ્ઞાતિના

પ્રપંચી પટેલોનું પોગળ.

તમે મજૂકા સહુએ છો, સદાના એક માળાના;
વદો યશગાન મુખેથી, સહુ સાચા સુધારાના;
વળી છો દાસ વીરાઓ, ઘડેલા એક ધારાના;
નથી કે જ્ઞાતિમાં એવા, હશે જેઓ વધારાના.

૨

સહુનાં સુખ સાચવવા, વડીલે જ્ઞાતિ બાંધી છે;
કુસંપી, કલેશને હરવા, મળીને જ્ઞાતિ બાંધી છે;
પટેલો પાપથી હરવા, સુંદરવા જ્ઞાતિ બાંધી છે;
નહી પંચાત આદરવા, અરે આ જ્ઞાતિ બાંધી છે.

૩

તમે છો એકલા શાથી, બનેલા જ્ઞાતિમાં શરા ?
પટેલો ક્યાં બન્યા પાપી, પુરા પંચાતમાં શરા ?
અધુરા અન્ય માનીને, જણાયા જાતમાં શરા ?
અરે નિજની વડાદને, વદોડાં વાતમાં શરા ?

૪

તમારી જ્ઞાતિમાં જામી, અરે શેખાઈ ઝાઝીકાં ?
સહુના અંતરે આજે, ફરી સરસાઈ ઝાઝીકાં ?

પટેલો આપના દિલે, બરી પકાઇ ઝાઝીકાં ?
તમારા પૂર્વજે કેરી, ગઈ સમ્યાઇ સાચીકાં ?

૫

કર્યું શું કામ સારું કે, દયાવો શાંતિમાં સહુને;
પુરાણ છે કંઈ હોણું, દયાવા શાંતિમાં સહુને;
કહેતે હોય જો કે'વું, સરવના સાથમાં આવી;
થયા પિત્રાઇ દેવોના, મળીશું સ્વર્ગની ચાવી.

૬

સુધારા શુદ્ધ કરવામાં, રહી પટલાઇ સાચી છે;
વ્રદેહું વેણ પળવામાં, અરે શેઠાઇ સાચી છે;
દયાળુ દિલ ધરવામાં, વીરા દાનાઇ સાચી છે;
અવરનું હિત કરવામાં, રહી મદદાઇ સાચી છે.

૭

મુખેથી માગવાથી કેં, નહી મ્હોટાઇ આવે છે;
પરસ્પર બાઝવાથી કેં, નહી શેઠાઇ આવે છે;
હૃદયમાં દેષ ધરવાથી, નહી દાનાઇ આવે છે;
મસાલા ફાંવવાથી ના, ખરી મદદાઇ આવે છે.

૮

તહમે છો સર્વના જેવા, સહુ છે આપના જેવા;
ગરીબોને જણાવો છો, તહમે સંતાપના જેવા;
વદો છો શબ્દ શાંતિના, મીઠા આલાપના જેવા;
હૃદયમાં આંકડા ઝાઝા, ધરો કાં સાપના જેવા ?

૯

નહી વિશ્વાસ વાતોમાં, તહમારી ડાઘને આવે:

લુખી પટલાઈ આવીકાં, તહમોને હાંકવી કાવે;
કહીને એકને કાંઈ, અવરને અન્ય સમજાવે;
સદા મુદ્દસેસના ભોગે રમાતા, પેયના દાવો.

૬૦

તહમારા ખેલ ખોટામાં, સહુનું તેલ જાએ છે;
બધીએ જ્ઞાતિને ધારા, અતિ નુકશાન થાએ છે;
ખીયારા વાતમાં બગીચા, બની ખે ભાગ ખાએ છે;
સકળનો ન્યાય સાચો તો, અહીંને આજ થાએ છે.

આજકાલના પટેલો.

હમારી જ્ઞાતિમાં શૂરા, પટેલો પાકતા ઝાઝા;
સુધારા સ્થાપતા હરને, અને ઉથાપતા ઝાઝા:
જણાતી જગતમાં જેવી, જટિલોની જમાતો છે
અરે તેવી હમારે તો, પટેલોની જમાતો છે.

૨

અતીશે જેમ ગરમીથી, મકોડા ઉંમરાયે છે;
હજારો તીડનાં ટોળાં, ઉડી આકશ આવે છે;
ખરાખી ખારમાં કીધી, જતાના બાપડા ખાટયા;
અરે તેવા પટેલોના, અમારે રાફડા શાટયા.

૩

અવરની વાતમાં ડાહ્યા, બની બોલી બતાવે જે;
ખુણેને ખોચરે ખોળી, વીણીને વાત લાવે જે;

ફળેતી ફંદ કરવામાં, સદા સંપૂર્ણ શ્રવે ને;
પટેલોની પરીક્ષા તે, ખુશીથી પાસ થાએ છે.

૪

ખુશામત ને કરે ઝાઝી, થયો તે ન્યાતમાં ડાહ્યો
પરામાં પોલ નેનારો, પૂરો પંચાતમાં ડાહ્યો;
વદે ને બોલ મ્હોટેથી, વડાએ વાતમાં ડાહ્યો.
અગાડી આવતાં જેસે, જણાએ જાતમાં ડાહ્યો.

૫

પટેલો જ્યાં પધાર્યા ત્યાં, સહુજન દૂર જેસે છે;
અવર ઉભા રહ્યા તેને, અરે કાં કાઠ પૂછે છે;
પટેલોને ગળ્યાં પાણી, મુખેથી પ્રેમ વર્ષે છે;
અવર કો આવતાં એવો, બતાવો કાણુ હર્ષે છે.

૬

અરે તે આપને છેના, સુનેરી કાપને છેના;
અરે એ માન મ્હોટાઈ, તમારા માપને છેના;
ખુશામતથી ખુશી થેને, કદી ખાલી કુલાતાના;
સહુએ સ્વાર્થની બાજી, ભૂલીને ધાપ ખાતાના.

૭

તજો ગર્વિષ્ટ એ વાતો, બહું જો જ્ઞાતિનું ચાહો;
લજાએ મારતાં લાતો, બહું જો જ્ઞાતિનું ચાહો;
ભુસીનાખો પડી ભાતો, બહું સૌ સાથનું ચાહો;
ભવાડા આ તજો ખોટા, બહું જો બ્રાતનું ચાહો.

શેઠીયો કોણ ?

મળેલા સર્વ મિત્રોમાં, અરે કો શેઠીયો કવો;
કરે કંઈ શાંતિની સેવા, અરે તે વેઠીયો કવો;
ખરી કો વાતમાં ચર્ચા, કરે તે ચેપીયો કવો;
મુરખ્ખી માનની ખાતર, કરે તે ખેપીયો કવો.

૨

હજારો દોષ શત્રુના, બૂલી જન જાયછે જોઓ;
ચહેછે સર્વનું સાઈ, સદા મુજબ છે તેઓ,
રહે દરિયાવ જેવા એ, અરે દુનિયા તણા દેવો;
છતાં ના કોષ્ટને કે'તા, હમારા પાદને સેવો.

૩

સહુનાં કષ્ટને હરવા, સદા ચિંતા ધરે છે જે;
નમાલી શાંતિ કેળવવા, પ્રયત્નો આદરે છે જે;
જમાવા એક્ય શાંતિમાં. બની દુખિયા કરે છે જે;
ખરે તે શેઠીયા સાચા, સદા સાચું કરે છે જે.

૪

નહીએ બોલતા મુખે, હમેને માન આપોને;
હમારી સત્ય વાતોમાં, તમે સૌ ધ્યાન આપોને;
જીજ્ઞાસી બેસવા આસન, પ્રથમનું સ્થાન આપોને;
હમેને વહા તણું પહેલું, પવાલું પાન આપોને.

૫

સહે સંકષ્ટ જાજાંએ, સદા જે શાંતિને વહાતા;

બલામથી ભરાયેલા, બલા સૌ બ્રાતને વ્હાતા;
ગરિબોને તવંગરની, ખરી તે વાતને વ્હાતા;
ધરેના લેશ મ્હોટામ, અરે તે શેઠીયા સાચા.

આતે પટલામ કે ભવામ ?

મળી જ્યાં જાતિ ભેગી ત્યાં, ફલાણા આવીયા છેના;
ફલાણાને સમાચારો, સહુએ કાવીયા છેના;
રહે અકડાશમાં એવા, સહુને સર્વ ક'શે કે ?
નથી જે આવીયા તેઓ, વિના શું કામ રે' શે કે ?

૨

પધાર્યા કે પટલોતો, વિરાજે ગોદડા માંહી;
અવરશું જાતિના બંધુ, નહી છે કાઘડા માંહી;
સહુથી શું અરે બુદ્ધિ, તહમારી તે સવામ છે;
નહી પટલામ પ્યારાએ, જમાનાની નવામ છે.

૩

તમે ડંકાસ હાંકો કાં, અવરના ધાસખાએ છે;
ગણાવો અન્ય વાંકો કાં, તહમારા સૌ બતાવે છે;
તમે છો એકલા ડાહ્યા, ખીખ શું બેલ ચારે છે;
યશસ્વી આ તમારી, કીર્તિની કિંમત કરાવે છે.

૪

ફલાણા ન્યાય આપે ને, ફલાણા ચોપડા જાણે;
ફલાણા વાત દાઢે ને, ફલાણા દાખલા આણે;

અડાવો લાકડાં આવાં, સહુ જ્યાં ભાઈ ભાઈ છે;
નહી પટલાઈ પ્યારાએ, ભળએલી ભવાઈ છે.

૬

ખતી બાહોશ મદાઈ, ઘણી આવી બતાવી છે;
અમોને લેશ પણ નાએ, વૃથા ડંદાસ ફાવી છે;
ખરેખર ખોપરી ખાલી પડી છે કે ખવાઈ છે.
નહી પટલાઈ પ્યારાએ, ભળએથી ભવાઈ છે.

શેઠાઈની લુંટ.

પટેલો માતિના આવો, લઈને સાથમાં પાઈ;
બગરે શાક બાજી સમ, લુંટાતી આજ શેઠાઈ;
કદીકા સુગને શાણા, જનોને સર્વ માનેતો;
સઘાની માલકી કેરી, મનાતી ગાજ શેઠાઈ;
અરે અમિતણા પુત્રો, રહ્યાં છે કોયલા જેવા;
પિતાને પૂર્વજો કેરી, ગણાતી આજ શેઠાઈ;
જગાવે જૂઠના ઝગડા, લડાવે ખેડ ભાઈને;
અહીં ઝેરી જનો માંહી, જણાતી આજ શેઠાઈ.
કરેશું બાપડી એતો, સદાએ શુદ્ધ સંસારે;
લખાડી લોકની સાથે, લગતી આજ શેઠાઈ;
ધરે છે શાન્ત શાણાઈ, રહે છે મધ્ય સાગરની;
કદીએ સાંકડા દીસે, સમાતી નાજ શેઠાઈ.

સાચી સલાહ કે સુચના.

૧

મળી સૌ સંપત્તી બંધુ, બચાવે શાંતિ હુમે છે;
તમારા કલેશમાં પ્યારા, બલાને બ્રાત હુમે છે;
બિચારા બાલકો બહેનો, સ્વજનનો સાથ હુમે છે;
મુખોને દુઃખના સાથી, તણો સંગાથ હુમે છે.

૨

બરાબી ને તમે રક્ષે, તજે તે ઝેરની ઝોળી;
વિદેશી વચ્ચની પેઠે, કરો સૌ વેરની હોળી;
અતિ આરોગ્યતા માટે, ગળો આગ્રાનની ગોળી;
ચિત્તે ને મેલ ચોંટશે, ચતુરો કાઢજે ચોળી.

૩

સહુ છે શાંતિનાં બાળક, અમારાં બાળકો નેવાં;
વડિલો વૃદ્ધ છે સર્વે અમારા પાલકો નેવાં;
કુટુંબીના સમીઆખી, અમારી શાંતિ પ્યારી છે;
હશેને કાણુ એવોકે, વહેના શાંતિ મહારી છે.

૪

મુખોની ટોચપર રહેને ચડેના શાંતિ કાં મહારી;
રીબાચે એક ને દુઃખે દુઃખીના શાંતિ કાં મહારી;
સમાજે સત્ય કેનારી, નહી કાં શાંતિમાં મહારી
નહી વિદ્યા નહી લક્ષ્મી, નકામી કાં મળે નારી.

૫

હી જોરવ ધરે એવું ખરેખર ખાયલા એછે;
 કર્યાવણ્ય મુખથી બોલે, બધાંએ ટાયલાં એછે;
 મહુ સૌ શાતિનું મ્હાએ, અરે બ્રાતા બલાએ છે;
 હિતસ્વી શાતિના સાચા, અનુપમ એકલાએ છે.

૬

વિના બેહસ્ત પ્યારાઓ, પડેના એકથી તાલી:
 વિના બે ચાટવા હોડી, શકેના પાર ઉતારી;
 અરે તેવી તમારેતો, પરસ્પરની સગાઇ છે;
 નકાં ઉચો અને નીચો, સહુ સરખાજ બાધ છે;

૭

સુતરનો તાર કાચોજો, વિના કેં કદ તુટે છે;
 વણાયું દોરકું ઝાઝે, દુઃખથી કાં વણુટે છે;
 મળે જો દોરકાં ઝાઝાં, ગ્રહે છે મસ્ત હસ્તીને;
 અજળ એ એકમના બળથી, તબાએ સખ્ત તસ્દીને.

૮

અનાથોને અંપબોતી, દુખોની દાદને ધરવા;
 બિચારી વિધવા બહેનો, તનુજો બ્રાત કેલવવા;
 સમાજે સ્થાપવી ઝાઝી, દુખોનો નાશ કરવાને;
 બનેતો ફંડમાં નાણાં, થવું તૈયાર બરવાને.

૯

તહમે એદાન આપો છો, તમારી જાતને માટે;

ખિયારાં બાલકો બહેનો, અને સૌ બ્રાતને માટે;
મથોછો આપ આસવે, મયાળી માતને માટે;
નહી કે દેશદેશોમાં, વડી વિખ્યાતને માટે.

૧૦

તહમારા માટજો પૈસા, તહમેના વાપરી શકશો,
અવરના હિતમાં નાણાં, કદી જો ના ભરી શકશો;
ખરેખર એજ લક્ષ્મી છે, તહમારો નાશ કરનારી,
સદા ટંટા બખેડામાં, બુલાવી ધુળ ભળનારી.

૧૧

તહમારાં બાળકો પ્યારા, બચાવો બાળલગ્નેથી;
અરેકાં ઉગ્ર અગ્નિમાં, પતાવો બાળ લગ્નેથી;
તહમેકાં કુમળી બહેનો, રહાવો બાળ લગ્નેથી;
પતોતા પ્યારમાં ખામી, પડાવો બાળ લગ્નેથી.

૧૨

અરેએ બાળકો છેલ્લે, બધો સંસાર હારે છે;
વિચીક્ષણુ સુક્ષ્મ બુદ્ધિનો, ખરો આધાર હારે છે;
દગાએ આપનાથી સૌ, દીધેલો દાવ હારે છે;
અમુલી જીંદગાનીનો, અમુલો લહાવ હારે છે.

૧૩

પછી નિર્દોષ એ બચ્યાં, અતિ સંતાપ પામે છે;
તહમારા આ દગા માટે, દહને શ્રાપ વામે છે.

૧૨ ઇન્સાફ સાચો તો, જગતના નાથ સામે છે;
હી અન્યાય પાપથી, વિજય કો પુર્ણ પામે છે?

૧૪

કરીને કામ તેજસ્વી, મુણેથી ગામ શોભાવો;
કરીને પાપથી ચારા, નમાણું નામ શોભાવો;
યશસ્વી આપની કીર્તિ, કરીને કામ શોભાવો;
હ્યાણુ દિલધારીને, દીધેલા દામ શોભાવો.

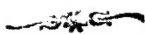
૧૫

હીરાઓ રત્નના જેવા, શૂરાઓ પાકશે ક્યારે;
પુજરતાં કહ માતિના, શિરેથી કાપશે ક્યારે;
કુધારા કભેશ કાપીને, સુધારા સ્થાપશે ક્યારે.
દવસએ દિવ્ય શાન્તિનો, હમારો આવશે ક્યારે.

આ તે લગન કે અગન ?

ઝહાવી બાળને ઘોડે અગનમાં આપ તરછોડે,
નથી એ રતેહનું બંધન નિકંદન કાં કરે કોડે;
બન્યા જ્યાં ભાષ વરરાજ વડિલોની તને માઝા,
ફરે અબ્યાસ પર પાણી પધારે જ્યાં ગૃહે રાણી.
ન જાણે રતેહ એ શુંછે ન જાણે લગ્ન તે શું છે;
અમુલા હાવને અંતે અતિશય અદ્ય એ લે છે.

ન આંઠે વૃદ્ધ માતાને પિતાને કાણુ પુછે છે,
 ઉડાવે પાસ જે મિલકત મઝા કંઈ ઓર હુટે છે.
 થતા ખુવાર તન મનથી અને ધનથી થતા છેલ્લે,
 ગુમાવે આખરે ઇજ્જત પિતાપર દોષ સૌ મેલે;
 અગર કો યોગ્ય બાળાને લગાવે મૂર્ખના કંઠે,
 કરે રદ હાંદગી એની બીચારી શિર એ કુટે.
 થતો ક્ષય કે'ક બાળાનો અકાળે ગર્ભ ધારણથી,
 કળેડાં કે'કલય પામ્યાં અરેરે અન્ય કારણથી;
 પ્રજા નિર્માલ્ય મુકે છે જગતમાં દુઃખ ભોગવતી,
 વિરાઓ બાળલગ્નેથી કદી શાન્તિ નથી વળતી.
 તજે એ રાક્ષસી રૂઢી દયા નિર્દોષ બાળકની-
 ધરો કંઈ અંતરે પ્યારા બળઓ ફળ પાલકની;
 તમારાં બાળકો કેરી લઈ આશિષ રીઝાઓ,
 જનમતાં બાળ ઝડપાવી અરે કાં બ્યર્થ મલકાઓ.

યુવાન પુત્રોનો પોકાર

તમે ટંઠા બપોડાથી, અમેને ના બચાવો છો;
 અમારા શુદ્ધ અંતરમાં, નિરંતર ઝેર વાવો છો.
 અમારા દિલ મંદિરમાં, સુગંધી સ્નેહની છાંય;
 વિમળ વાતાવરણમાં કાં, હવા ઝેરી જમાવો છો.
 સખા સંગાથના સ્નેહી, અને મિત્રો તણા મેળ;
 વિચરતાં કંટકો વેરી, અરે અંતર પડાવો છો.

હમારી પાસ આવીને, શ્રવણ આ અન્ય સુણતાનાં;
વિચારો વેર ભાવોથી, ભરેલા કાં બણાવો છો.

હમારા બાગકો આવી, વદે કે સત્ય સુઝે તે;
અરે ડોળા ખતાવીને, નકામા કાં ડરાવો છો ?

“ કરીશું જે અમે તેતો, થશેના અન્ય થાવાનું; ”

વદી એવું હમે કિંમત, હમારી કાં જણાવો છો ?

ભવિષ્યે દુઃખના ભોગી, નિરોગીને કરો છો કાં;

જણાએ કેટલું આથી, અમારું હિત ચાહો છો.

કહો જે તે હમે સાચું, બીજાઓનું બધું ખોટું

અરે કાકા તણો કકકો હમેને કાં ઘુંટાઓ છો.

“ ચહોને જ્ઞાતિનું સારું. ”

વિસારો વેર પહેલાંનાં, ધરો સમભાવ સવે માં;

જીકાણાને કરો ન્યાઈ, ચહોને જ્ઞાતિનું સારું;

અવરને કષ્ટ દાપીને, કટુએ વાત કે'વાને;

વહનને વાસને તાળું, ચહોને જ્ઞાતિનું સારું.

મદતમાં માન મ્હોટાઈ, ચહો છો એજ ખોટાઈ;

કરો કંકાસનું કાળું, ચહો ને જ્ઞાતિનું સારું.

સહુમાં સંપત્તે સાધી, ઉપાધી દૂર ફેંકી દો;

સુધરવા એજ છે બહાઈ, ચહો ને જ્ઞાતિનું સારું.

સગાબહાલા સમા પ્યારા, ગણો આ સર્વ બંધુને;

કરી લો સત્યને પ્યાફ, ચહો ને જાતિનું સાફ
કુવામાં ઘોર અંધારે, પડો કાં દેખતા ડોળે;
ચહો આ હસ્તમાં ડાળું, ચહો ને જાતિનું સાફ

યાચના.

વદાયું હોય ને ઝાઝું, મને તો માફ સૌ કરજો
અલીશે ને ચડે ગુસ્સો, હૃદયને સાફ તો કરજો
ગણીને દાસ જાતિનો, સહુ સંતાપને હરજો,
બને તો ધારવા માટે, મળીને ધ્યાનમાં ધરજો.

નિર

